

En homenatge a Yvette Barbaza

(Cazouls-Les Béziers, Salles d'Aude, Llenguadoc, 1914 - París, 2009)

Carolina Martí Llambrich

Universitat de Girona. Departament de Geografia
carolina.marti@udg.edu

El passat 26 d'agost, la geògrafa francesa Yvette Barbaza aclucava, per darrera vegada, els ulls amb els quals havia observat tants paisatges. A causa de la seva avançada edat (95 anys) i d'un delicat estat de salut, feia temps que estava apartada dels àmbits acadèmics i socials, però això no va ser prou raó per evitar que la notícia de la seva mort tingués un notable ressò en la premsa catalana. La contribució de Madame Barbaza al coneixement del territori costaner del nostre país fou tan sublim que el record de la seva pèrdua no podia ser menor.

Nascuda el 1914 a Cazouls-Les Béziers (Salles d'Aude), va cursar els estudis superiors a la Universitat de Montpeller. Allà el seu gran mestre va ser el geògraf humanista Jules Sion, qui, tot i morir l'any 1940, abans que Barbaza acabés la llicenciatura, va marcar profundament la seva vocació geogràfica. Més tard, impartí docència a l'ensenyament secundari i es dedicà a la família, fins que, el 1956, encoratjada pel Dr. Georges Chabot, de la Universitat de París, va iniciar la tesi doctoral, la qual va ser dirigida pel mateix professor Chabot. En un principi, l'àmbit territorial escollit per desenvolupar aquest estudi fou la costa del seu Llenguadoc natal, però, davant els entrebancs posats des de la Universitat de Montpeller pel fet que el director de la tesi no fos d'aquella universitat, Barbaza en va desestimar la proposta inicial. Un company de la Sorbona de París li suggerí que estudiés la Costa Brava, i la visità per primera vegada el 1952. Hi tornà anualment fins que, el 1956, es decidí a començar-ne un treball de recerca ingent que la va obligar a recórrer tot el litoral gironí des de Portbou fins a la Tordera, a revisar arxius d'arreu, cadastres, amillaraments, parcel·laris d'estructura agrària, com també a entrevistar-se amb pescadors, pagesos, comerciants, obrers de fàbriques i empleats i directius d'empres del sector terciari.

Per desenvolupar aquest estudi, va beneficiar-se de diverses subvencions del Centre National de Recherche Scientifique, de borses del Govern espanyol sota l'epígraf de relacions culturals i d'ajudes del Ministère de l'Éducation Nationale, i de la mà de Pierre Vilar va obtenir els consells necessaris per aconseguir una bona entesa amb la terra i la gent que anava descobrint. Va haver d'esmerçar deu anys per assolir els objectius proposats i acomplir la seva proesa geogràfica. L'any 1966 publicava *Le paysage humain de la Costa Brava*,

717 pàgines de text més un centenar de pàgines més de fonts, bibliografia i annexos estadístics i cartogràfics¹. I el mèrit fou doble, perquè quan Barbaza presentà la tesi doctoral, aquesta va ser la cinquena tesi presentada per una dona a la Sorbona de París, i en aquell moment, això significava també a tot França.

Gràcies a les seves aptituds, amb facilitat tant per les ciències com per les lletres, al seu tarannà dinàmic i inquiet amb interès per la natura i passió per la investigació, com també a la formació ambivalent que va rebre a la universitat, va produir, seguint la tradició geogràfica francesa de mitjan 1950, dos estudis paral·lels. D'una banda, va elaborar la tesi principal, emmarcada dins la branca de geografia humana, i després va redactar una tesi secundària dins la branca de geografia física, centrada en l'estudi de la morfologia dels sectors rocosos del litoral septentrional català².

Yvette Barbaza deia que, a part de l'innegable atractiu paisatgístic de la Costa Brava, hi havia tres raons fonamentals que la van fer decidir a estudiar aquest indret: 1) que es tractava d'un espai ben delimitat geogràficament; 2) que, en el moment de començar la seva recerca, la zona tenia uns aspectes i unes potencialitats geogràfiques més diverses que els de la major part del litoral mediterrani, i 3) perquè permetia analitzar en directe els efectes que les activitats turístiques, encara en un estadi força inicial, tindrien sobre un sistema espacial complex format al llarg dels segles.

L'any 1966, enlestida la investigació que l'havia vinculat durant diversos anys al Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS), començà a impartir classes a la Universitat de Lille, i el 1968 fou nomenada professora titular de la Universitat de París VIII. Aquell mateix any 1968, atès el buit que existia en l'àmbit turístic dins el Comitè Nacional Francès de Geografia, Mme. Barbaza va iniciar una nova branca i va crear la Comission du Géographie du Tourisme et de la Récréation, la qual va dirigir fins a mitjan dècada de 1980.

Més endavant, entre el 1975 i el 1980, treballà a l'Institut de Geografia Tropical de la Universitat d'Abidjan, a la Costa d'Ivori, interessada en temàtiques de geografia rural. Hi estudiava les estructures del paisatge i l'evolució tècnica i cultural d'aquelles societats. En aquest context, dirigí diverses recerques (Eugène BONNY KOUADIO (1975), *Les parcs nationaux de Côte d'Ivoire: rôle et aménagement*; Eugène BONNY KOUADIO (1979), *Le parc national de la Comoé. Côte d'Ivoire*; Juma FAROUK (1984), *La dynamique urbaine et la ville moderne de Amman. Jordanie*; Pierre-Claver MVELE-NDANGO'O (1975), *Les travailleurs africains dans la région parisienne*), interès que mantingué en paral·lel als estudis turístics i d'àmbit litoral³.

1. Y. BARBAZA (1966), *Le paysage humain de la Costa Brava*, París, Librairie Armand Colin, 717 + XXVII p. + 1 carpeta (4 mapes).
2. Y. BARBAZA (1971), *Morphologie des secteurs rocheux du littoral catalan septentrional*, París, Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique, 152 p.
3. Y. BARBAZA (2000), «Trois types d'intervention du tourisme dans l'organisation de l'espace littoral», *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, XV (50), 9-30.

L'any 1980 es reincorporà a la Universitat de París VIII de Vincennes i l'octubre de 1983, gairebé als setanta anys d'edat, es jubilà i deixà de fer classes oficialment, tot i que va estar quasi vint anys més participant en reunions de treball, seminaris, congressos, impartint conferències pertot arreu, assessorant comissions tècniques i realitzant cursos específics de l'àmbit turístic en diversos països, mentre seguia dirigint tesis doctorals. Vint-i-dos anys més tard, el 1988, aparegué publicada la primera edició catalana de la seva tesi doctoral (Edicions 62), encara la monografia més completa escrita sobre el litoral de les nostres terres.

Com a reconeixement a la globalitat de l'obra de la geògrafa francesa, que abasta d'una manera exhaustiva fenòmens geogràfics i històrics, i que esdevé una guia imprescindible sobre les transformacions socials, econòmiques i paisatgístiques del litoral gironí, l'Institut d'Estudis Catalans li concedí el Premi Catalunya 1988, alhora que la va nomenar Membre d'Honor de la Societat Catalana de Geografia. La seva contribució al coneixement del territori català l'ha fet mereixedora de tenir una entrada pròpia en el *Diccionari d'historiografia catalana* i de gaudir del nostre més sincer agraïment i del més entranyable record.

Que aquestes breus ratlles serveixin de petit homenatge a la figura d'Yvette Barbaza, una geògrafa que va estudiar i estimar la nostra terra i la nostra gent.

Bibliografia

- Catalogue de la cartotheque de Paris 8: Résultats de la recherche triés par titre puis auteur.* <http://geographie.ipt.univ-paris8.fr/rubriks/carto/cartorub/these.php> [consulta: 9 de novembre de 2009].
- MARTÍ LLAMBRICH, C. (2001). «Yvette Barbaza, la primera geògrafa de la Costa Brava». *Revista de Girona*, 207, 46-49.
- NADAL PIQUÉ, F. (2003). *Diccionari d'historiografia catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 187.